

ขลุ่ผู้ค้าจีนระลอกใหม่กับตลาดจีนชายแดนไทยลาว

แนวโน้มจากการที่ผู้ค้าจีนกำลังมีอิทธิพลมากขึ้น อาจนำไปสู่การรื้อระบบการค้าชายแดนแบบเดิม

ASEAN Insight

● ดร.อรัญญา สิริพล, สุณิษา แยมภัท
นักวิจัยฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ สกว

คอลัมน์ ASEAN Insight วันนี้ ขอชวนผู้อ่านไปเยือนชายแดนไทย-ลาว แถบ อ.เชียงของ จ.เชียงราย ข้ามฝั่งลาวไปยังห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาวทางตอนเหนือ เพื่อแนะนำให้รู้จัก “ตลาดจีน” ที่นั่น

ดูเผินๆ ตลาดจีนที่ชายแดนในลาว ตอนเหนืออาจไม่ต่างอะไรกับการกระจายสินค้าจีนไปขายทั่วโลก แต่ตลาดจีนแห่งนี้ รวมถึงตลาดจีนอีกหลายๆ เมืองในลาว อาทิเช่น ปากแบ่ง หลวงน้ำทา บ่อเต็น อุดมไชย หลวงพระบาง เวียงจันทน์ ปากเซ ที่กำลังเฟื่องฟูอย่างมากหลังทศวรรษ 2000 ไม่ได้เป็นแค่แหล่งขายและกระจายสินค้าจีนเท่านั้น แต่ยังเป็นการขายโดย “ผู้ค้าจีน” ที่เพิ่งอพยพเข้ามาในช่วงไม่เกิน 10 ปีที่ผ่านมา

ภายหลังเปิดชายแดนจีน-ลาวและลุ่มน้ำโขงตามนโยบายเปิดชายแดนทางเศรษฐกิจของประเทศจีนและลุ่มน้ำโขง

ตลาดจีนกับผู้ค้าจีนกำลังเป็น

ปรากฏการณ์ใหม่ ที่สะท้อนการไหลบ่าของเงินลงทุนระลอกใหม่เข้าสู่ประเทศลุ่มน้ำโขง ที่ชวนให้ตั้งคำถามว่า การไหลบ่าเหล่านี้จะกระทบอะไรกับอนาคตเศรษฐกิจชายแดนหรือมีบทเรียนอะไรที่น่าสนใจแก่เรา

ความจริงแล้ว ตลาดจีนในห้วยทรายตั้งขึ้นมาได้กว่าสิบปีแล้ว แต่มาเฟื่องฟูจริงๆ ในช่วง 2-3 ปีหลัง ในช่วงที่ถนนสาย R3A ถนนสายหลักเชื่อมต่อกับจีนตอนใต้ ลาวและไทยแล้วเสร็จมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของจีนต่อชายแดนลาว ปัจจุบัน มีผู้ค้าจีนกว่า 100 คน เข้าที่ของชายของ

ประเภทหลักๆ คือ คอมพิวเตอร์ เครื่องใช้ไฟฟ้า โทรศัพท์มือถือ อุปกรณ์เสริม รถยนต์ มินิแบจจีน เครื่องมือการเกษตร เสื้อผ้าแฟชั่น รองเท้า เครื่องใช้อุปโภคบริโภค ให้แก่ลูกค้าทั้งคนไทย และคนลาวที่มาจากทุกสารทิศ

เจ้าของตลาด คนจีนจากภูพานยังเตรียมขยายพื้นที่ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลท้องถิ่นภูพานให้งบประมาณจำนวนหนึ่งมา

ช่วยปรับปรุงตลาด เพื่อเปิดรับผู้ค้าจีนที่กำลังทยอยเข้ามาทำมาหากินในเขตลุ่มน้ำโขงอีกด้วย

ผู้ค้าจีนที่มาตั้งร้านส่วนใหญ่มาจากจีนตอนใต้และตะวันออกเฉียงใต้ เช่น มณฑลหูหนาน เสฉวน เจ้อเจียง หูเป่ย์ กวางตุ้ง กวางสี อันฮุย เจียงซี ภายหลังถนนสายไฮเวย์ในจีนตอนใต้ (เป็นส่วนหนึ่งของ R3A) เสร็จสิ้น พวกเขาใช้เส้นทางบกกจากภูพาน เข้าสู่สิบสองปันนา ข้ามชายแดนจีนที่เมืองล่า ผ่านด่านในเขตบ่อหาน-บ่อเต็น ชายแดนจีน-ลาว เข้าสู่เมืองหลวงน้ำทา ไปยังเขตห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว และมีคนจีนจำนวนไม่น้อยลงไปถึงปากแบ่ง หลวงพระบาง เวียงจันทน์ ตอนกลางของลาว

คนจีนเหล่านี้ถือว่าเป็นกลุ่มฐานะปานกลางและต่ำ อาจแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มแรก เป็นเกษตรกรในชนบท หรือเป็นลูกหลานเกษตรกรในเขตชนบทที่บางส่วนเริ่มหลุดออกจากที่ดินทำกินของตน หรือบางส่วนเป็นกลุ่มคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่มีฐานะทาง

เศรษฐกิจไม่สูง จบการศึกษาในจีน แต่หางานทำไม่ได้ จึงทดลองทำอะไรใหม่ๆ

บางส่วนเป็นคนเดินทางแบบ "เส้นผืนหมอนใบ" มหาที่ใหม่ทำกิน ทดลองดูทางการค้าอย่างระมัดระวัง กับ กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มผู้ค้าจีนที่ขายของในตลาดเล็กๆ ในเมืองตอนใต้และตะวันออกเฉียงใต้ของจีน แต่เกิดปัญหาการแข่งขันทางเศรษฐกิจเข้มข้น จนไม่สามารถสู้กับผู้ค้าจีนที่มีทุนสูงกว่าได้ หรือหากทำกิจการก็อาจไม่กำไรเท่าไรนัก พอในเชิงเปรียบเทียบ จึงตัดสินใจทางเลือกอื่น ด้วยการทดลองตลาดใหม่ๆ ที่ยังไม่มีคนจีนหรือผู้ค้าอื่นมากนัก

เมื่อชายแดนทางบกระหว่างจีน-ลุ่มน้ำโขงเปิดขึ้นอย่างเต็มที่หลังทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา คนจีนเหล่านี้จึงทยอยไหลบ่าลงมา พวกเขาเลือกชายแดนไทย-ลาวด้วยเหตุผลหลักๆ คือ ที่อื่นมีคนจีนเข้าไปอยู่และขายของเต็มไปหมด แต่ชายแดน

ไทย-ลาวเพิ่งเปิดและในลาวยังมีคนจีนน้อย จึงเป็นโอกาสอันดีที่คุ้มต่อการเสี่ยง

อีกประการ คือ มาเพื่อรออนาคต 2 ส่วน คือ 1. รออนาคตที่ผลดีออกนอกผลจากการที่รัฐบาลจีนให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลลาวในการพัฒนาประเทศลาวอย่างมาก ซึ่งคนจีนเชื่อว่า จะเกิดการพัฒนาในลาวอย่างกว้างขวาง และสิ่งเหล่านี้ จะเปิดทางให้คนจีนได้ประโยชน์ในการทำมาหากินในลาว และ 2. รออนาคตจากสะพานมิตรภาพไทย-ลาว เชียงของ-ห้วยทรายเร็ว (คาดว่าปลายปี พ.ศ. 2555) เพื่อเชื่อมจีน-ลาว-ไทยเข้าด้วยกันอย่างแท้จริง ซึ่งส่งผลต่อเนื่องให้คนจีนได้เข้ามาขงไทยได้ง่ายและสะดวก รวดเร็วขึ้น

ความน่าสนใจอยู่ที่ว่า แมื่กลุ่มผู้ค้าจีนเหล่านี้เพิ่งเข้ามาในช่วงสั้นๆ และยังอยู่ในช่วงตั้งตัว แต่คนจีนเหล่านี้กลับได้สร้าง "วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจจีน" ขึ้นบริเวณชายแดนไทยลาวอย่างกว้างขวาง ผ่านการใช้แบบแผนวัฒนธรรมจีนและเครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าอันหลากหลาย เช่น สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคล เครือญาติ บ้านเกิด และสมาคมหอการค้าในการทำการค้าระหว่างกัน และยังหยิบใช้แบบแผนวัฒนธรรมจีนที่ช่วยสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็วในช่วงเวลาสั้นๆ อีกด้วย

คนจีนหลายครอบครัวในเขตห้วยทรายสามารถเก็บหอมรอมริบจากการค้าเล็กๆ จนสามารถเปิดธุรกิจโรงแรม เรือนพักในห้วยทรายได้แล้ว บางส่วนสร้างร้านค้า ทำธุรกิจท่องเที่ยว ประกอบ ผู้ค้าจีนในตลาดสามารถขายปลีกและส่งสินค้าเครื่องจักรกล เครื่องปั่นไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าที่คนลาวจากบนภูเขาและเขตชนบทมาหาซื้อกลับไปใช้ที่บ้านในราคาที่ไม่แพงมากนัก ผู้ค้าจีนอีกหลายต่อหลายกลุ่มกลายเป็นผู้ค้าแหล่งขายส่ง กระจายแพคเกจเสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า ที่ทำยอดขายได้จากการขายในเขตลาวตอนเหนืออย่าง

รวดเร็ว

ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของคนจีนเหล่านี้ชวนให้ตั้งคำถามต่อนาคตอันไกลของคนลาวและชนชายแดนไทย-ลาว ได้อย่างน้อยสองประการ คือ ประการแรก ภาพที่ปรากฏชัด คือ ผู้ค้าจีนเหล่านี้เข้ามาทำมาหากินในช่วงเวลาสั้นๆ แต่กลับมีศักยภาพในการสร้างเนื้อสร้างตัวจนประสบความสำเร็จ ที่สำคัญ คนจีนเหล่านี้กำลังทำให้เศรษฐกิจของลาวและชายแดนแถบนี้กลับมามีเติบโตอีกครั้งอย่างรวดเร็ว

ความสำเร็จทางการค้าของคนจีน ถูกเชื่อกันว่า มาจาก "แบบแผนทางวัฒนธรรมของจีน" ที่วางอยู่บนการปฏิบัติตามคุณค่าความเป็นจีน ลัทธิขงจื้อ การค่อยๆ สะสม และทำงานอย่างหนัก เก็บเล็กผสมน้อย อดออมจนสามารถสร้างตัวได้สำเร็จ ไม่ว่าแบบแผนนี้จะจริงหรือไม่ แต่สิ่งเหล่านี้ กำลังกลายเป็น "ตัวแบบ" (Model) ที่เป็นไปได้สำหรับคนลาวและชนชายแดน และกลายเป็นบทเรียนที่น่าสนใจในการมองดูความกระตือรือร้นในความสำเร็จทางการค้าของผู้ค้าจีนเหล่านี้

ประการที่สอง หากผู้ค้าจีน และ "วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจของจีน" ประสบความสำเร็จมากขึ้นเรื่อยๆ ในแถบนี้ เราอาจจะพบแนวโน้มและผล

กระทบที่น่าเป็นห่วงต่อระบบเศรษฐกิจชายแดนเช่นกัน เพราะปัจจุบันผู้ค้าจีนใน-นอกตลาดจีนกำลังสร้างสรรค์ระบบเศรษฐกิจชายแดนให้เติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเติบโตของปริมาณการค้าขายสินค้าจีนผ่านระบบขายปลีกและส่งให้แก่ผู้ค้ารายย่อยคนลาว เพื่อนำไปขายต่อยังนอกเขตเมือง บนภูเขา และผู้ค้ารายย่อยคนไทยข้ามฝั่งกำลังเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง

ปัจจุบัน ผู้ค้ารายย่อยชาวลาวเริ่มเปลี่ยนรูปแบบการค้าจากเดิมเคยสั่งซื้อสินค้าไทย เปลี่ยนไปซื้อสินค้าจีน แล้วนำไปขายต่อยังเขตรอบนอก แม้ว่าจะยังเชื่อกันว่า สินค้าจีนมีคุณภาพต่ำกว่าสินค้าไทย แต่เพราะราคาถูกและหาซื้อได้ง่าย ผู้บริโภคชาวลาวจึงนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ ในแง่นี้ นอกจากสินค้าไทยจะได้รับความนิยมน้อยลง ยอดขายตกลงแล้ว

ที่น่าสนใจไปกว่า คือ แนวโน้มจากการที่ผู้ค้าจีนกำลังมีอิทธิพลมากขึ้น ประกอบกับการค่อยๆ สร้างวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจขึ้นมาที่ชายแดน เริ่มมีทุนสะสมมากขึ้น กำลังทำให้แม่ค้าทั้งไทยและลาวที่เคยทำการค้าบริเวณชายแดนไม่สามารถแข่งขันสู้กับผู้ค้าจีนได้ และอาจนำไปสู่การรื้อระบบการค้าชายแดนแบบเดิมที่เคยอยู่บนฐานความสัมพันธ์เชิงเครือญาติสองฟากฝั่ง ซึ่งอาจเกิดผลต่อเนื่องกับแม่ค้าไทย-แม่ค้าลาวที่ไม่อาจแข่งขันทางการค้ากับผู้ค้าจีนได้ จนในที่สุด ต้องเปลี่ยนอาชีพ และนำไปสู่ผลกระทบอื่นๆ ตามมา

ปัจจุบันแม่ค้าลาวในตลาดลาวที่เคยขาย

สินค้าไทยเริ่มไม่สามารถแข่งขันทางการค้ากับผู้ค้าจีนในตลาดจีนได้ จำต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น เปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนสินค้าที่ขาย หรือเปิดบ้านให้คนจีนเช่าหน้าร้านเพื่อขายของแทนอาชีพเดิมของตน เพื่อปรับตัวกับสมภาวะการณเศรษฐกิจการค้าชายแดนที่กำลังเปลี่ยนไปอย่างเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ